

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-61>

УДК 911.3:338(477.81)

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕНЬ ЕКОТУРИСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ КАРПАТСЬКОГО БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА

METHODOLOGY OF THE FEATURES RESEARCH OF ECOTOURIST INFRASTRUCTURE OF THE CARPATHIAN BIOSPHERE RESERVE

Габчак Наталія Францівнакандидат географічних наук, доцент,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5549-7793>**Дубіс Лідія Францівна**доктор географічних наук, професор,
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5231-3920>**Habchak Natalia**

State University "Uzhhorod National University"

Dubis Lidiya

Lviv Ivan Franko National University

У статті розкрито суть та туристичний потенціал Карпатського біосферного заповідника щодо розвитку екотуризму та передумов функціонування його інфраструктури. Виокремлено її структурні елементи: еколого-пізнавальні стежки, маршрути, візит-центри, інформаційні пункти, спеціально обладнані зони, історико-культурні об'єкти, заклади розміщення й харчування тощо. Подано характеристику функціонування КБЗ, зібрано та проаналізовано матеріал природних атракцій на маршрутах, описано найпопулярніші. Висвітлено проблеми та перспективи розвитку екотуризму, відкриття нових маршрутів і брендів, створення єдиного інформаційного простору. Запропоновано рекомендації щодо регулювання туристичного руху, удосконалення інфраструктури та наближення заповідних територій до вимог сталого розвитку.

Ключові слова: екотуризм, природоохоронні території, екотуристична інфраструктура, сталий розвиток території, туристичні маршрути, атракції.

The article is devoted to the study of the development of ecological tourism and its infrastructure in the protected areas of the Transcarpathian region, in particular in the Carpathian Biosphere Reserve (CBR). The essence of ecotourism as an important direction of sustainable nature management and environmental protection, as well as the potential of the study area for its further development, is revealed. The prerequisites for the ecotourism infrastructure functioning, its components and role in preserving the biodiversity of the region have been determined. The key structural elements of the ecotourism infrastructure of the CBR have been identified, including: ecological and educational trails, tourist routes, visitor centers, information points, specially equipped recreational areas, historical and cultural sites, as well as tourist accommodation and catering establishments. Particular attention is paid to the analysis of the relationship "urbanized society – recreationist (tourist) – natural environment", which makes it possible to assess the impact of tourism on the ecosystems of the reserve. It is proven that the Carpathian Biosphere Reserve is a unique nature conservation object, which is part of the UNESCO world network of biosphere reserves and plays an important role in preserving the biodiversity of the Carpathian region, developing sustainable tourism and ensuring ecological balance. Based on a thorough analysis, the natural attractions of the region were studied, in particular the most popular tourist routes that are in significant demand among visitors. The main problems and limiting factors affecting the effective tourist use of protected areas were identified, in particular anthropogenic load, insufficient tourist infrastructure, the need to improve tourist routes and information support. A number of recommendations are proposed for improving ecotourism infrastructure, regulating tourist flows, optimal

territorial management and ensuring the preservation of natural ecosystems. The prospects for the development of ecotourism in the region are outlined, taking into account environmental sustainability and the preservation of the natural heritage of the Carpathians.

Keywords: ecotourism, nature reserves, ecotourism infrastructure, sustainable development of the territory, tourist routes, attractions.

Постановка проблеми. Пандемія COVID-19 та повномасштабна російсько-українська війна 2022 року суттєво вплинули на перерозподіл туристичних потоків як в Україні, так і в Європі. У перший рік війни туристична галузь України зазнала значного спаду, але згодом зріс попит на внутрішній туризм. Потреба у психологічному відновленні, реабілітації військових та їхніх сімей підвищила інтерес до екотуризму, особливо в межах національних і ландшафтних парків. Карпатський регіон, який зберігає відносну безпеку, набуває популярності як туристичний напрямок, що потребує розвитку екотуристичної інфраструктури з максимальною екологічною відповідальністю, особливо на природоохоронних територіях. Саме Карпатський біосферний заповідник є унікальним природоохоронним об'єктом, що входить до світової мережі біосферних резерватів ЮНЕСКО. Він відіграє важливу роль у збереженні біорізноманіття Карпатського регіону, розвитку сталого туризму та забезпеченні екологічної рівноваги. Дослідження екотуристичної інфраструктури заповідної території є важливим, оскільки визначає обсяги туристичних потоків, що впливають на збереження природних цінностей, їх привабливість, економічну доцільність, соціальні переваги та безпеку відвідувачів.

Отже, вивчення екотуристичної інфраструктури Карпатського біосферного заповідника є важливим для збалансування екологічних, економічних і соціальних аспектів розвитку регіону. Результати такого аналізу допоможуть нам визначити пріоритети для подальшого вдосконалення туристичних об'єктів, що сприятиме збереженню унікальної природи Карпат та забезпеченню сталого розвитку заповідника.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В статті виокремлюємо проблеми пов'язані з екологічним туризмом на природоохоронних територіях, розглядаємо можливості екотуристичної інфраструктури та атрактивності в межах Карпатського біосферного заповідника. З даної проблематики виділяємо праці вітчизняних вчених, зокрема: Л. Безугла у своїх наукових дослідженнях розглядає питання формування привабливості екотуристичних

територій та самозайнятості населення на регіональному рівні [1]; Н. Мельник (Чир) та А. Мельник [6] характеризують передумови розвитку екотуризму в межах національних парків, регіональних ландшафтних парків та Карпатського біосферного заповідника; Ф. Гамор досліджує значення природоохоронних територій та принципи раціонального використання природних ресурсів Карпат [4]; Н. Габчак та Л. Дубіс досліджують перспективні геотуристичні продукти природоохоронних територій Закарпатської області [6]; Н. Габчак та О. Білак характеризують сучасний стан розвитку туризму країн Карпатського євро регіону [3]; В. Передерко зосереджується на розвитку еко- і геотуризму в Карпатському регіоні та доводить, що зважаючи на обмеженість бюджетного фінансування заходів природоохоронного характеру, вагому роль відіграють у цьому контексті проекти міжнародної технічної допомоги, оскільки вони є важливим інструментом забезпечення сталості природних територій [10]. Л. Гуцал досліджує процес формування туристичної привабливості територіальних громад з практичної точки зору. Вона обґрунтовує, що розвиток туристичного потенціалу громад має бути спрямований на їх трансформацію в туристичні центри, які приваблюють відвідувачів унікальними ресурсами, зручним транспортно-географічним розташуванням, доступністю та інформативністю [5]. Н. Паньків пропонує застосовувати соціально-економічний підхід у розробці стратегії сталого розвитку туризму в територіальних громадах. Вона доводить, що його ефективність залежить від впровадження відповідних механізмів на рівні місцевої влади, що забезпечуватимуть контроль за їх реалізацією. Це сприятиме розвитку туризму в громадах та дозволить регіонам максимально використовувати свій туристичний потенціал, дотримуючись принципів сталого розвитку [9]. І. Буднікевич, І. Гавриш та І. Крупенна досліджують методи підвищення привабливості туристично-рекреаційних комплексів регіону, наголошуючи на важливості маркетингового підходу при розробці стратегії розвитку туризму та виборі інструментів для її реалізації. Цей підхід дозволяє оцінити туристично-

рекреаційну привабливість територіальних громад через стійкість сприйняття та вражень туристів або відпочивальників від умов, характеристик, переваг, можливостей та обмежень, які відповідають їхнім туристичним, оздоровчим або пізнавальним потребам [2].

Незважаючи на значну кількість наукових досліджень, присвячених екологічному туризму, функціонуванню екотуристичної інфраструктури, оцінці природних та історико-культурних атракцій у межах природоохоронних територій, залишається чимало недостатньо вивчених аспектів. Особливо важливим є аналіз впливу сучасних викликів, зокрема військових дій в Україні, на розвиток екотуризму, стан та ефективність використання природоохоронних зон, зміну туристичних потоків, а також адаптацію туристичної інфраструктури до нових соціально-економічних реалій. Урахування цих чинників сприятиме формуванню ефективних стратегій розвитку екотуризму та збереженню природної спадщини Карпатського регіону.

Постановка завдання (мета). Метою статті є аналіз та обґрунтування особливостей екотуристичної інфраструктури Карпатського біосферного заповідника.

Виклад основного матеріалу дослідження. Карпатський біосферний заповідник (далі – КБЗ) було засновано у 1968 році для охорони ландшафтного та біологічного різноманіття високогірної частини Українських Карпат у Закарпатській області. Його площа становить 66 417,4 га в межах Рахівського, Тячівського, Хустського районів. На його території зосереджено 35 високогірних озер, 3 водоспади, 5 гірських вершин двотисячників, 24 тис. га найбільшого у світі масиву букових пралісів, 150 червонокнижних видів рослин, 130 видів червонокнижних тварин, 3605 видів тварин [7]. До складу КБЗ входять шість окремих масивів: Чорногірський, Свидовецький, Мармароський, Кузійський, Угольсько-Широколужанський та Долина нарцисів, а також ботанічні заказники державного значення «Чорна Гора» і «Юлівська Гора» (табл. 1) [7].

Вищезгадані заповідні території приваблюють чималу кількість туристів не тільки України, а впершу чергу ближнього зарубіжжя це – Словаччини, Угорщини, Румунії, Чехії. Для збереження екологічної рівноваги природоохоронних комплексів важливо науково обґрунтовано планувати екотуристичну інф-

Таблиця 1

Склад заповідних масивів Карпатського біосферного заповідника

№	Назва заповідного масиву	Площа (га)	Короткий опис масиву
1	2	3	4
1.	Чорногірський заповідний масив	16 375	Розташований на південному макросхилі Чорногірського хребта (700–2061 м н.р.м.), масив характеризується флішовими породами та льодовиковими формами рельєфу. Тут знаходиться найвища вершина Українських Карпат – Говерла (2061 м), витоки Білої Тиси, гірські озера, потоки та водоспади. Рослинність змінюється з висотою: бучини на південних схилах, мішані ліси до 1200 м, смеречники до 1500–1600 м, вище – криволісся, трав'янисті формації й альпійські луки. Массив вирізняється цінною флорою і фауною, зокрема рідкісними видами та карпатськими ендеміками
2.	Свидовецький заповідний масив	6 580	Массив охоплює найвищу частину Свидовецьких гір (600–1883 м н.р.м.) з флішовою будовою та льодовиковими формами рельєфу. Букові ліси тут підіймаються до 1380 м – найвищої межі бучин в Українських Карпатах. На скелях трапляються буково-яворові ліси, а на північних схилах – мішані деревостани з ялицею та смерекою. Вище лісового поясу поширені криволісся з душекії зеленої та ялівцю сибірського. Особливо цікавим у флористичному відношенні є високогір'я Свидовця в районі вершин Малої Близниці (1778 м) та Великої Близниці (1883 м) [65]. Тут ростуть такі рідкісні аркто-альпійські види, як бартсія альпійська, дріада восьмипелюсткова, діфазіаструм альпійський, ситник каштановий, ллойдія пізня, айстра альпійська, родіола рожева, верба списовидна

Продовження Таблиці 1

1	2	3	4
3.	Мармароський заповідний масив	8 990	Розташований на північному макросхилі Рахівських гір (750–1940 м н.р.м.) на кордоні з Румунією, масив складається з кристалічних порід юрського періоду, що формують його рельєф і ґрунти. Головним орієнтиром є гора Піп-Іван Мармароський (1940 м або 1938,3 м н.р.м.) – найвища вершина Рахівських гір і друга за висотою в Мармароських Карпатах. На її північно-східному макросхилі добре збереглися льодовикові форми, зокрема два найбільші кари хребта. У межах масиву знаходяться басейни потоків Білий (притока Тиси) і Квасний (притока Білої Тиси). Масив багатий на рідкісні та ендемічні рослини. Фауна подібна до Чорногори, але через скелястий ландшафт тут більше мешканців кам'янистих розсіпів, зокрема снігова полівка та альпійська тинівка
4.	Кузійський заповідний масив	4 925	Розташований на південних відрогах Свидовця (Мармароський кристалічний масив) на висотах 350–1409 м н.р.м., повністю в межах лісового поясу. Найвищі вершини: Лисина (1409 м), Менчул (1242 м), Темпа (1089 м), Полонська (1087 м). Переважають буково-дубові ліси з грабом, кленом польовим і черешнею. У трав'яному покриві домінують маренка запашна, зубниця бульбиста, дзвоники карпатські, трапляється рідкісна айстра альпійська. На південно-західному схилі гори Темпа сформувалась буково-ялицева діброва (до 1090 м н.р.м.). На вапняках зустрічаються тисові бучини з поодинокими деревами тиса ягідного. Фауна характерна для лісів Українських Карпат
5.	Угольсько-Широко-Лужанський заповідний масив	15 580	Розташований на південних схилах полонини Красної і її потужного відрогу – полонини Менчіл у межах висот 400–1280 м н.р.м. Найвищі вершини масиву: Угольська Плеша (1108 м), Поганська Кичера (1092 м), Видножанська Кичера (1072 м), Вежа (937 м). Основні водотоки – річки Мала і Велика Угольки та Лужанка. Масив лежить у зоні букових лісів, де зональні бучини формують верхню межу лісу (1200–1300 м н.р.м.). Тут збереглися найбільші в Європі букові праліси з оптимальними умовами для бука
6.	Заповідний масив «Долина нарцисів»	257	Масив розташований на висоті 180–200 м н.р.м. на лівобережжі річки Хустець, на схід від села Кіреші, в межах Бронявсько-Скридейського геоморфологічного району Солотвинської улоговини. Долина нарцисів – унікальний ботанічний об'єкт, де зберігається найбільший у Середній Європі осередок нарциса вузьколистого. Ця популяція є реліктом, що зберігся з післяльодовикового періоду
7.	Ботанічний заказник Чорна гора	747	Масив розташований на вершині Чорної гори (565 м н.р.м.) біля м. Виноградів. Спочатку вчені вважали її частиною Вулканічного пасма Українських Карпат, але детальніше дослідження показали, що вона знаходиться на Шардинській височинній рівнині з вулканічними останцями в межах Чоп-Мукачівської рівнини. Окрім ботанічної цінності, заказник має й геологічну важливість. Урвища і скелі довжиною до 500 м і висотою понад 100 м є важливим об'єктом для вивчення вулканічної діяльності на Закарпатті. У масиві Чорної гори є ще дві вершини з висотами 553,7 м та 411,3 м, які, ймовірно, також були активними під час періоду вулканічної діяльності
8.	Ботанічний заказник «Юлівська гора»	176	Масив розташований на схід від села Дюли і на північ від села Оклі Гедь на південно-західних відрогах Гутинського масиву Вигорла-Гутинського пасма. Заповідні масиви розташовані на висотах від 180 до 2061 м н.р.м. у західному, центральному і східному секторах Українських Карпат і практично повністю репрезентують біо- і ландшафтне різноманіття регіону. У цьому масиві зустрічаються багато тих самих видів, що й у ботанічному заказнику «Чорна гора», зокрема дубово-букові ліси та діброви з дубами скельним, Далешампе та багатоплідним. Особливий інтерес викликають рідкісні для України фітоценози дуба бургундського та липи сріблястої. Для дуба бургундського це єдине місце його природного зростання в Україні.

Джерело: складено авторами на основі [6; 11]

раструктуру. Елементи інфраструктури повинні відповідати меті, яка популяризує цінність відвідуваної території та сприятиме природоохоронній та туристичній діяльності [3].

Екотуристична інфраструктура – це колаборація суб'єктів підприємництва та об'єктів екотуристичного значення, які забезпечують функціонування екотуристичної діяльності та регулюють рух матеріальних, фінансових, духовних та інформаційних потоків між ними [1]. Вона важлива, оскільки забезпечує збереження природи, комфорт відвідувачів, розвиток місцевої економіки та екологічну відповідальність туристів і підприємств.

Карпатський біосферний заповідник в екотуристичну інфраструктуру включає еколого-пізнавальні стежки, туристичні маршрути, візит-центри, інформаційні пункти, рекреаційні зони, музеї, заклади розміщення та харчування, пункти прокату спорядження. На території дослідження маршрути марковані, оснащені інформаційними таблицями, вказівниками, малими архітектурними формами (альтанки, лавки, навіси) [6, с. 183–184].

Відвідування природоохоронних територій регламентується правилами, розміщеними на інформаційних аншлагах. Вони обмежують втручання у природні екосистеми та визначають допустимі види екотуристичної діяльності. Порушення цих правил тягне адміністративну відповідальність.

Заклади розміщення та харчування в межах природоохоронних територій повинні бути екологічно орієнтованими, мати відповідні сертифікати чи належати до екомереж. У Закарпатті переважають приватні садиби, міні-готелі, ресторани з локальними продуктами. У курортних зонах діють заклади різного типу, не завжди відповідні екотуризму.

Візит-центри, музеї, скансени виконують просвітницьку функцію, знайомлять відвідувачів із природними та культурними особливостями регіону. Експозиції містять макети, діорами, картосхеми, зразки флори і фауни, історичні артефакти, вироби місцевих майстрів. Це сприяє популяризації природоохоронної та туристичної діяльності.

Карпатський біосферний заповідник – один із центрів екотуризму в якому діє 21 туристичний маршрут та 5 екоосвітніх стежок протяжністю понад 200 км. Високогірні стежки Свидівця, Чорногори, Мараморошу – для досвідчених туристів, а маршрути Угольсько-Широколужанського та Кузій-Трибушанського масивів – для легких прогулянок. Особливо популярна Долина нарцисів у період цвітіння.

У заповіднику діють екоосвітні центри, музеї, інформаційні пункти, серед яких «Музей нарцису», «Центр Європи» та Музей екології гір у Рахові. Інформаційно-туристичні центри «Карпатська форель» і «Кевелів» обладнані конференц-залами для проведення заходів. КБЗ активно займається еколого-просвітницькою діяльністю, популяризує збереження природи та сталий розвиток регіону. До найбільш туристично популярних маршрутів КБЗ відносимо (табл. 2).

Порівняння екотуристичної інфраструктури КБЗ з іншими великими природоохоронними територіями показує, що вона є найбільш розвиненою саме в цьому регіоні. Тому важливо спрямовувати її подальший розвиток таким чином, щоб мінімізувати негативний вплив туристичної діяльності на ландшафти. Для покращення екотуристичної інфраструктури Карпатського біосферного заповідника необхідні такі заходи:

1. *Розвиток туристичних маршрутів* (покращення маркування та облаштування стежок, установлення інформаційних стендів і навігаційних вказівників, створення нових маршрутів для різних рівнів підготовки.

2. *Покращення інфраструктури* (облаштування екологічних кемпінгів і зон відпочинку, будівництво енергоефективних туристичних притулків, розширення доступності транспорту до віддалених локацій.

3. *Розвиток екоосвіти та популяризації* (організація інтерактивних екскурсій та майстер-класів, впровадження цифрових гідів і мобільних додатків, залучення місцевих громад до еколого-просвітницьких програм.

4. *Екологічна безпека та збереження природи* (упорядкування зон відвідування для мінімізації шкоди довкіллю, встановлення систем збору та сортування сміття, контроль за дотриманням екологічних норм туристами.

5. *Фінансування та партнерство* (пошук грантів і інвестицій для розвитку інфраструктури, співпраця з туристичними агенціями, науковими установами та міжнародними екологічними організаціями).

Реалізація цих заходів сприятиме покращенню якості екотуризму, збереженню природи та підвищенню привабливості регіону.

Висновки. Карпатський біосферний заповідник має сприятливі умови для розвитку різних форм екотуризму завдяки унікальному природному різноманіттю, добре розвиненій мережі туристичних маршрутів та наявності еколого-освітніх центрів. Високогірні ланд-

Таблиця 2

Екотуристичні маршрути на території Карпатського біосферного заповідника

№	Екотуристичний маршрут	Протяжність	Туристичні атракції на маршруті
1.	«На Соколине Бердо»	4 100 м	- Музей природи Великобичківського державного лісомисливського господарства - Руїни мисливського палацу родини Габсбургів - Вузька долина потоку Кузій між вершинами Темпа та Полянська - Доломітова штольня - Схили скель «Соколиного Берда» - Урочище «Соколине Бердо»
2.	«Буковими пралісами Малої Угольки»	5 км	- Карстова печера «Дружба» - Буковий праліс - Урочище «Гребінь» - Урочище «Чурь» - Карстовий (або кам'яний) міст
3.	«Буковими пралісами Великої Угольки»	5 км	- Мінеральне джерело гідрокарбонатного типу «Буркут» - Урочище «Гребінь» - Лісова колиба - Урочище Молочний Камінь - Урочище Велика Копиця - Букові праліси Великої Угольки
4.	«Кевелівськими пралісами на Петрос»	12 км	- Інформаційний майданчик між Чорногірським і Свидовецьким хребтами - Долина потоку Кевелів - Мінеральне сірководневе джерело - Скельне відслонення карпатського флішу - Буковий праліс - Полонина Шумнеска - Гора Петрос
5.	«Пралісами Чорногори на Говерлу»	1 320 м	- КПП Карпатського біосферного заповідника - Штучне водосховище Гать на Устє-Бребенєскула - Фенологічний пункт в урочищі Білий - Унікальні пралісові екосистеми на південно-західному макросхилі Чорногірського хребта - Полонина Брецул - Урочище Перемичка - Оглядовий пункт на висоті 1600 м на субальпійське та альпійське високогір'я - Гора Говерла – навища вершина України

Джерело: складено авторами на основі [7; 11]

шафти Свидівця, Чорногори та Мараморошу приваблюють досвідчених туристів, тоді як менш складні маршрути Угольсько-Широко-лужанського та Кузій-Трибушанського масивів підходять для коротких прогулянок. Популярним місцем для відвідувачів є Долина нарцисів, особливо в період цвітіння.

Заповідник активно сприяє розвитку екоосвіти та сталого туризму, пропонуючи музеї, інформаційні пункти та туристичні центри,

які знайомлять гостей з природною та культурною спадщиною Карпат. Наявність конференц-залів дає змогу проводити освітні заходи, семінари та тренінги.

Подальший розвиток екотуристичної інфраструктури КБЗ повинен враховувати екологічні аспекти, щоб мінімізувати вплив на природні ландшафти та забезпечити збереження унікальних екосистем території дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Безугла Л. Регіонально-інноваційна модель розвитку екотуристичної інфраструктури : автореф. дис. д-ра екон. наук : 08.00.05 Одеса. 2021. 43 с.
2. Буднікевич І. М., Гавриш І. І., Крупенна І. А. Інструменти підвищення привабливості туристично-рекреаційного комплексу регіону. *Ефективна економіка*. 2018. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6568> (дата звернення: 09.03.2025).
3. Габчак Н., Білак О. Туризм країн Карпатського євро регіону : навч. посібник. Ужгород : Видавництво ТОВ «РІК-У». 2023. 248 с.
4. Гамор Ф. Екотуризм і сталий розвиток у Карпатах. *Регіональна економіка*. 2008. № 1. С. 247–251. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/regek_2008_1_34
5. Гуцал Л., Шоробура, І. Формування туристичної привабливості територіальних громад в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. № 49. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-47>
6. Екологічний туризм на природоохоронних територіях Закарпатської області: монографія / Габчак, Н. Ф., Дубіс, Л. Ф., Мельник, А. В., Чир, Н. В. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла». 2018. 392 с.
7. Карпатський біосферний заповідник. URL: <https://kbz.in.ua/> (дата звернення: 07.03.2025).
8. Кошкालда І. В., Безугла Л. С. Формування привабливості екотуристичних територій і самозайнятості населення Дніпропетровської області. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2020. Вип. 6. С. 17–22. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2020_6_5
9. Паньків Н. Є. Соціально-екологічний підхід до розроблення стратегії сталого розвитку туризму територіальних громад. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2020. № 30 (3). С. 71–76.
10. Передерко В. П. Розвиток інфраструктури еко- і геотуризму в Карпатському регіоні за сприяння проєктів міжнародної технічної допомоги. *Економіка та суспільство*. 2016. Вип. 2. С. 418–424.
11. Про природно-заповідний фонд України: Закон України від 16.06.1992. № 2456. XII. URL: <http://surl.li/nlgub> (дата звернення: 09.03.2025).

REFERENCES:

1. Bezuhla L. (2021) *Rehionalno-innovatsiina model rozvytku ekoturystychnoi infrastruktury* : avtoref. dys. d-ra ekon. nauk : 08.00.05 Odesa, 43 p. (in Ukrainian)
2. Budnikevich, I. M., Gavrysh, I. I. and Krupenna, I. A. (2018) «Tools for improving the attraction of the regional tourism and recreation complex», *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 2. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6568> (Accessed 09 March 2025)
3. Habchak N., Bilak O. (2023) *Turyzm krain Karpatskoho yevrorehionu* : navch. posibnyk [Tourism of the countries of the Carpathian Euroregion: education. manual]. Uzhhorod : Vydavnytstvo TOV «RIK-U». 248 p. (in Ukrainian)
4. Hamor F. (2008) Ekoturizm i stalyi rozvytok u Karpatakh. *Rehionalna ekonomika*, vol. 1, pp. 247–251. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/regek_2008_1_34
5. Hutsal, L., Shorobura, I. (2023) Formation of tourist attractiveness of territorial communities in Ukraine. *Economy and society*, vol. 49. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-47>
6. Ekolohichniy turizm na pryrodokhoronnykh terytoriakh Zakarpatskoi oblasti: monohrafiia (2018) [Ecological tourism in protected areas of the Transcarpathian region] / Habchak, N.F., Dubis, L.F., Melnyk, A.V., Chyr, N.V. Uzhhorod : Vyd-vo UzhNU «Hoverla», 392 p. (in Ukrainian)
7. Karpatskyi biosfernyi zapovidnyk. Available at: <https://kbz.in.ua> (Accessed 07 March 2025)
8. Koshkalda, I. V., Bezuhla, L. S. (2020). Formation attractiveness ecotourism territories and self-employment of the population of the Dnipropetrovsk region. *Socio-economic problems of the modern period of Ukraine*, 6, pp. 17–22. Available at: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001255338> (in Ukrainian)
9. Pankiv N. Ye. (2020) Sotsialno-ekolohichniy pidkhid do rozroblennia stratehii staloho rozvytku turyzmu terytorialnykh hromad. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, vol. 30 (3), pp. 71–76.
10. Perederko V. P. (2016) Rozvytok infrastruktury eko- i heoturizmu v Karpatskomu rehioni za spriannia proektiv mizhnarodnoi tekhnichnoi dopomohy. *Economy and society*, vol. 2, pp. 418–424.
11. Pro pryrodno-zapovidnyi fond Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 16.06.1992. № 2456. XII (1992). Available at: <http://surl.li/nlgub> (Accessed 09 March 2025)